

Θούσε. Εἶπανε νὰ τὴ ξεκάμουμε, μὰ τὸ εἶχαν προσταγὴ ἀπὸ τὸν ἀφέντη τους νὰ μὴν τὴν ἀγγίξουν ὥσπου νὰρθῆ στο χαρέμι του, στὴν Ἀνατολή. Φωνάζουνε λοιπὸν τὸν ἅγιο τους τὸ Ντεντέ νὰ τὴ διαβάσῃ καὶ νὰ τὴ γιατρέψῃ. Ὁ Ντεντές τὴ βλέπει, καὶ λέει πὼς αὐτὴ γιατρεμὸ δὲν ἔχει, γιατί κρατᾷ Τιμίω Εὐλο ἀπάνω τῆς, ποῦ θὰ τὴ βαστᾷ ἔτσι μισοζώντανη ὥσπου νὰ γυρίσῃ στο σπίτι τῆς. Αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ τ' ἀγγίξῃ τὸ Τιμίω Εὐλο. Κ' εἶπε καὶ στοὺς ἄλλους νὰ μὴν τ' ἀγγίξουνε, γιατί θὰ γείνουνε σκόνη ἐκεῖ ποῦ στέκουν. Τὴν παίρνουνε λοιπὸ βράδου βράδου καὶ τὴ βγάζουν ἔξω, καὶ τὴν ἀφίνουν ἴσια ἴσια κοντὰ στ' ἀμπέλι μας, στὴν ἀρογιαλιά. Ἐγὼ τότες ἀκούγω κλάματα, καὶ πάω νὰ δῶ τί τρέχει. Χώνουμ' ἀνάμεσα ἀπὸ τίς καλαμιές, σκύβω, καὶ τί νὰ δῶ! Τὴ Λενιώ τοῦ Καλαράτη! Τὴν ἀνέβασ' ἀπὸ τὸν τοῖχο κρυφὰ κρυφὰ· δὲν ἤξερ' ἀκόμα τί ἔτρεχε. Θάρρεψα πὼς τοὺς ξέφυγε. Τὴν πῆρα ἴσια στο καλύβι, τὴ ζέστανα, καὶ ρωτῶντας τὴν ἔμαθα αὐτὰ ποῦ σὰς εἶπα. Μοῦ τᾶλεγε κλαίγοντας. Ἐτρίβα τὰ μάτια μου νὰ τὴν καλοδῶ καὶ νὰ τὸ πιστέψω πὼς ἔβλεπα τὴ Λενιώ. Καὶ σὰν ἀνιστοροῦσα ἀπὸ τί Κόλαση γλύτωσε, ἀνέβαινε ἕνας κόμπος στο λαιμὸ μου καὶ μ' ἔπνιγε. Ὡς τόσο σκοτείνιασε, κ' εἶταν ὦρα νὰ τὴ φέρω καὶ στο χωριό. Τράβηξα λοιπὸν ἀγάλι· ἀγάλια, μὲ τὴ Λενιώ στὸν ὦμο, δώδεκα χρονῶ μαραμένο λουλοῦδι. Ἐτρεμε ἀκόμα, μὰ ὄχι πολὺ. Τῆς εἶχα δώσει καὶ μιὰ ἀλίσσακιά στο καλύβι. — Νά! Ἄκουτε; Ἄνοιξτε τὸ παράθυρο ν' ἀκούστε».

Κι ἀνοιξέ ἡ μάνα μου το παράθυρο, καὶ τρέξαμε κατόπι τῆς, καὶ σκύψαμε, κι ἀκούσαμε στο βαθὺ σκοτάδι φωνές, τσιριχτὰ, κλάματα, γέλοι, κάθε λογῆς ταβατούρι πρὸς τὸ σπίτι τοῦ Καλαράτη. Κλείσαμε τὸ παράθυρο, καὶ καθήσαμε πάλι μέσα. Ἡ μάνα μου εἶταν κατάγλωμη. Ἡ Ἀνοῦλα ἀναρρουφούσε. Ὁ Γέρο-Βασίλης κάθησε καὶ μὲ πῆρε στὰ γόνατά του κι ἄρχισε νὰ μοῦ μιλᾷ ἄλλα λόγια. Κάτι πρέπει νὰ κατὰλαβε ὁ γέρος ἀπὸ τὴ θεωρία μου. Στρεφογύριζε ὁ νοῦς μου· θαρροῦσα πὼς ἤρθε κανένα μεγάλο μυστήριο στὸν κόσμ'· πὼς σηκώθηκαν οἱ πθαμένοι, καὶ πῆθαναν οἱ ζωντανοί. Οἱ φωνές ἐκεῖνες ἀπὸ μακριὰ, μέσα στο σκοτάδι τῆς νύχτας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια διήγηση, μοῦ ἔκοψαν τὸ αἶμα μου.

Δὲ θυμοῦμαι τίποτις ἄλλο τῆς βραδιάς ἐκείνης παρὰ πὼς μ' ἔγδυσαν καὶ μὲ βάλανε στο κρεβάτι.

[Ἐπταὶ συνέχεια]

ΟΙ ΚΥΝΕΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ¹

...Πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνημονεύονται ἀποπειραὶ περὶ ἐλαττώσεως τοῦ ὄγληρου ἀριθμοῦ τῶν ζῶων τούτων· ἀλλ' οὐδεμία αὐτῶν φαίνεται ἠυδοκίμησεν. Ἐπὶ Σουλτάνου Ἀχμέτ τοῦ Α', διηγείται ὁ Βυζάντιος, συμβάντος μεγίστου θαυματικοῦ, οἱ ἰατροί, ὅλοι τότε σχεδὸν Ἑβραῖοι, ἐπρότειναν ὅτι ἔπρεπε νὰ ληφθῇ κατ' αὐτῶν μέτρον, ὡς διαδιδόντων τὸ μόλυσμα. Διέταξε λοιπὸν ὁ Σουλτάνος νὰ φονευθῶσιν, ἀφοῦ πρῶτον ἐρωτηθῆ ὁ Σειχουλισλάμ· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησεν ὅτι ἔχουσι ψυχὴν καὶ ἐπομένως δὲν δύναται τίς ἀνεγκλήτως νὰ τὰ φονεύσῃ. Ἀπεφασίσθη τότε νὰ περιορισθῶσιν εἰς τινα τῶν παρακειμένων ἐρημονήσων κ' ἐκεῖ νὰ τρέφονται ὑπὸ τῶν βυρσοδεψῶν, εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμεῖουσι τὰ περιττώματά των, καὶ μετεκομίσθησαν χιλιάδες.» Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαχμούτ. Ὁ μεγαλειόβολος μονάρχης καὶ πρῶτος εἰσηγητῆς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, ἀφοῦ ἐπάταξε τοὺς Γενιτσαροῦς, ἠθέλησε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀσχημίας. Ἄλλ' ὡς ἡ παράδοσις διηγείται, ἐν τῶν πλοίων τῶν μετακομιζόντων τὸ ἀλλόκοτον αὐτὸ φορτίον εἰς τὰς ἐρημονήσους κατεποντίσθη, πολλοὶ δὲ τῶν ἐξορίστων ἔσχον τὴν τόλμην νὰ διαπεραιωθῶσι νηχόμενοι, καίτοι ἡ ἀπόστασις εἶνε μεγάλη, εἰς τὸ προσφιλὲς πάτριον ἔδαφος. Ὅθεν ἐξ οἴκτου ἐφείσθησαν τῶν λοιπῶν. Λέγεται ὅτι τὸ πείραμα ἐπανελήφθη μετὰ τινα χρόνον καὶ μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν μετεκομίσθη εἰς τι παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον μέρος, πλησίον τῆς Καλλιπόλεως. Τὸ πειναλέον στίφος ἀφελθὲν ἐλευθερον εἰς τὴν ξηρὰν ἐρρίφθη εἰς τοὺς πλουσίους ἀμπελῶνας, σταφυλοβριθεῖς ἕνεκα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, καὶ τοὺς ἐλεηλάτησεν. Οἱ κάτοικοι ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ παρεπονέθησαν κατὰ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης κτηνοτροφίας, ἣτις ἀπέβαινε τόσο καταστρεπτικὴ εἰς τὴν γεωργίαν· διὸ διεκόπη ἡ καταναγκαστικὴ μετανάστευσις. Ἦκουσα ὡσαύτως ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅτι πρὸ ἐτῶν εὐρωπαϊός τις προέτεινεν εἰς τὴν κυβέρνησιν ν' ἀναλάβῃ τὸν καθαρισμὸν τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ τῶν κυνῶν, πληθῶνων μάλιστα καὶ μικρῶν τι τίμημα δι' ἕκαστον ὠρισμένον ἀριθμὸν αὐτῶν, σκοπεύων νὰ χρησιμοποίησῃ τὰ δέρματά εἰς βυρσοδεψικὴν βιομηχανίαν. Ἄλλ' ὁ ὀθωμανικὸς πληθυσμὸς ἐξηγέρθη κατὰ τῆς ἀσεβοῦς ταύτης ἐξωνήσεως, ἐπενόησε δὲ τέχνασμα εὐφυῆς πρὸς ματαίωσιν αὐτῆς. Τὴν ἡμέραν τοῦ προσκυνήματος τοῦ Σουλτάνου ἐτοποθετήθη εἰς τὸν δρόμον ἐξ οὗ ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἡ αυτοκρατορικὴ συνοδία

¹ Ἀπόσπασμα ἐξ ἀναγνώματός ἐν τῇ Συλλογῇ Πανασσῶ.

κίων φέρων ἐξηρητημένην ἐκ τοῦ τραχήλου πινακίδα, ἐν εἶδει ἱκετηρίου ἀναφορᾶς τῆς πρωτευούσης, παραπονουμένην ὅτι αὐτοὶ οἱ διακρινόμενοι διὰ τὴν πίστιν των δὲν ἦτο δίκαιον νὰ παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας ἀπίστων. Ὁ ἀναξ ἐγέλασε καὶ ἡ ἄδεια τῆς ἐξολοθρευσεως δὲν παρεχωρήθη.

Ὁ Δὲ Ἀμίτσης ἀναφέρει ὅτι συχνάκις ἐνεργεῖται μερικὴ ἐξολοθρευσις αὐτῶν διὰ δηλητηρίου εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς τῆς πόλεως συνοικίας, ὑπὸ τῶν ἱατρῶν καὶ ἐπιστημόνων, ὧν τὰς νυκτερινὰς μελέτας ταρασσεῖ ὁ ἀένανος αὐτῶν θόρυβος. Τὸ τοιοῦτο ὅμως δὲν ἀληθεύει, καθὰ ἐπιτοπίως ἐπληροφόρηθην, διότι ἄλλως τε τὸν ἄθροον αὐτὸν ὄλεθρον κατ' οὐδένα λόγον θὰ ἠνείχετο τὸ ὀθωμανικὸν στοιχεῖον. Τὸ μέτρον ἐφηρησθήη μόνον ἐν τῇ νήσῳ Πριγκήπῳ πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἑλληνος δημάρχου, φιλοπροσόδου καὶ δραστηρίου, ἀπαλλάξαντος τὴν περικαλλῆ νησίδα ἀπὸ τῆς ἀηδοῦς ταύτης λέπρας. Ἀλλ' ἐν τῇ εἰρημένῃ νήσῳ ὁ πληθυσμὸς εἶνε ἀμιγῶς χριστιανικός. Οἱ ὀθωμανοὶ παρεκτός τῆς οἰκτιρμονος προστασίας καὶ περιθάλψεως, δεικνύουσι πρὸς τὰ ζῶα ταῦτα μακροθυμίαν καὶ ἀνοχὴν πολλάκις ἀκατανόητον.

Οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ σκηρὴν τινα, ἧς παρέστην ἄρτους καὶ ἦτις κατέλιπεν εἰς τὸ πνευμά μου ἀνεξάλειπτου ἐντυπώσεις. Ἦτο Παρασκευῆ, ἡμέρα τοῦ προσκυνήματος, τῇ εὐμενεῖ δὲ συστάσει τῆς ἡμετέρας προξενικῆς ἀρχῆς κητύχησα νὰ εἰσαχθῶ καὶ νὰ τοποθετηθῶ εἰς τὸ κομψὸν παρὰ τ' Ἀνάκτορα περίπτερον τῶν ξένων ὅπως ἀπολαύσω κάλλιον τοῦ θεάματος. Τὸ περίπτερον ἦτο πλήρες ξένων, περιηγητῶν καὶ μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, βόμβος δὲ ποιικίλων γλωσσῶν ἀντήχει ἐν αὐτῷ. Τὸ θέαμα ἦτο ἐξαισιον. Ὁ θαλπερὸς ἥλιος τοῦ φθινοπώρου ἠστραπτεν εἰς στερέωμα σαφειρίνον· πέραν ἐμάρμαίσε γαλανὴ ἡ ἀκύμων Προποντίς καὶ ὁ ἀργυροδίης Βόσπορος, οὗ τὰ νερὰ ἠύλακοῦντο ἀπὸ μυριάδας ἀκατίων καὶ μικρῶν ἀτμήρων σαφῶν· ἀμαυρὰ δάση κυπαρίσσων διεχωρίζον τοὺς λευκάζοντας ὄγκους τῶν διαφόρων συνοικισμῶν τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης, ἐξ ὧν ἐξέφευγον κατ' ἀποστάσεις εὐπετώσας ὡς βέλη οἱ χαρίεντες μιναρέδες, ἀνωθεν δὲ αὐτῶν διὰ γραμμῶν μαλακῶν, διὰ κλίσεων νωγελῶν καθήρχοντο οἱ λόφοι οἱ ἐπιστέφοντες τὰς μαγικὰς ἀκτὰς περιβεβλημένοι σπολὴν χλοερᾶν ἀντιπροσωπεύουσαν πάσας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου. Ἐνώπιον ἡμῶν ὤρθουτο νεοστιλβὲς καὶ ἐλαφρόν ὡς ἀβροτέγγημα τὸ σουλτανικὸν τέμενος. Εἰς τὰ περίξ ἦσαν παρατεταγμένα τὰ διάφορα σώματα τῆς ἐπιλέκτου φρουρᾶς τῆς πρωτευούσης· αἱ λόγχιαι τῶν στρατιωτῶν καὶ τὰ χρυσᾶ σειρήτια καὶ αἱ ἐπωμίδες τῶν ἀξιωματικῶν ἐλαμποκόπουν εἰς τὸν ἥλιον· ὀπισθεν δὲ αὐτῶν συνωστίζετο τὸ πλῆθος, τὰ ἐρυθρὰ δὲ φέσια τῶν στρατιωτῶν καὶ οἱ λευκοὶ

πέπλοι τῶν πυκνῶν ὀμίλων τῶν ὀθωμανίδων ὠμοιάζον μὲ ἐναλλασσοῦσας πρασιάς μακρῶνων καὶ λευκανθέμων. Ἦτο ἀληθὴς πανήγυρις αἰγλης καὶ χρωμάτων. Μία παρισινὴ κυρία, σύζυγος Γάλλου προξένου ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀνήκουσα εἰς τὸν φιλικὸν ὀμιλον εἰς ὃν καὶ ἐγὼ συμπεριελαμβανόμην καὶ διὰ πρώτην φορὰν βλέπουσα ὡς καὶ ἐγὼ τὸ θέαμα, δὲν ἔπαυε νὰ μοὶ ἐπαναλαμβάνη ἐνθουσιῶσα :

— C'est merveilleux ! c'est féérique !

Ἡ ὥρα τῆς τελετῆς προσήγγιζεν. Εἶχον ἤδη προσέλθει λαμπροστόλιστοι, ὁ μέγας βεζύρης, οἱ ὑπουργοὶ καὶ πάντες οἱ ἀνώτεροι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους. Ἀνεμένετο ἡ ἀφιξις τοῦ ἀνακτος καὶ κατὰ τὸ ἔθιμον ἐρρίπτετο διὰ πτύων μετὰ σπουδῆς ὑπὸ ἐργατῶν χῶμα ἐκ μικροῦ φορητοῦ ἀμαξίου εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπως διέλθη ἐπὶ ἀπατήτου χώρου ἡ Μεγαλειότης του. Ἀφῆνης τὸ ὄμμα μου θαυδωμένον ἐκ τῆς ἀμύφηνος ἔπεσεν ἐπὶ τινος ἀντικειμένου ἀμαυροῦ καὶ μίαν ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἠλιοφωτιστοῦ ὀδοῦ καὶ ἀντικρὺ τῆς εἰσόδου τοῦ προαυλίου· ἦτο κύων εὐσωμος, χρώματος ὑπομέλανος, ὅστις εἶχε κατακλιθῆ ἐκεῖ συνεσπειρωμένος μὲ τὸ ῥύγχος παρὰ τὴν οὐράν, ὑπνώτων μακαρίως. Ἀνέμενα νὰ ἴδω τινὰ ἐκ τῶν τῶσων στρατιωτικῶν, ἐκ τῶν τῶσων ἐκεῖ φυλάκων τῆς τάξεως καὶ ἐπιτηρητῶν τῆς εὐπρεπειᾶς μεταβαίνοντα καὶ ἀποδιώκοντα αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἐκινήθη. Ἐν τῷ μεταξύ ἀφίκετο ὁ Παδισαχ' ἐρ' ἀμάξης ἀνοικτῆς, ἐν τῷ μέσῳ διπλοῦ στίχου στραταρχῶν καὶ πασσάδων, μὲ στολὰς καταχρῶσους, μὲ στήθη διάστερα ἐκ παρασήμων, περὶ βαινόντων, ἐνῶ ὀπισθεν τῆς ἀμάξης ἔβαινε μετὰ σπουδῆς σμῆνος εὐνούχων καὶ ἵπποκόμων, μὲ τὰς χεῖρας εὐσεβάστως συμπεπλεγμένας.

Ἡ λαμπρὰ συνοδία παρῆλθεν ὡς ὀπτασία, ἐνῶ δὲ ἀντήχουν ἀκόμη βροντώδεις αἱ κραυγαὶ τῶν στρατιωτῶν : *Παδισαχμ τσὸκ ριασᾶ !* ἔστρεψα πάλιν τὸ βλέμμα εἰς τὴν ὁδόν. Ὁ κύων ἦτο ἐκεῖ ἐξηπλωμένος. Ἐπειτα ἐγένετο στρατιωτικὴ παρέλασις. Τὰ τύμπανα ἐδοῦπησαν, αἱ σάλπιγγες ἤχησαν ὀξέως, τὰ σείστρα δι' ὧν εἰσὶν ἐφωδιασμένοι κατ' ἐξείρεσιν αἱ τουρκικαὶ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ ἐκωδώνισαν. Ἐκινήθησαν οἱ λόγοι καὶ τὰ τάγματα μὲ τὰς σημαίας ἀναπεπταμένας, οἱ γιγάντιοι σωματοφύλακες, οἱ ζουάθοι μὲ τὰς πρασίνους κιδάρεις, οἱ νευρικοὶ καὶ εὐκίνητοι Ἀλβανοὶ μὲ τὰ σελάχια, οἱ ἠλιοκαεῖς Σύροι, οἱ ἄλκιμοι πεζοναῦται, διήρχοντο πάντες εὐθυτενεῖς, μὲ βῆμα ἔρρυθμον, ὑπὸ τοὺς ἐνθουσιώδεις ἤχους τῶν ἐμβατηρίων καὶ αἱ σημαῖαι προσέκλινον καὶ οἱ ἄνδρες ἀνεφώνουν πρὸ τοῦ μονάρχου, θεωμένου ἀπὸ τινος τῶν παραθύρων τοῦ τέμενος. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ θύελλα τοῦ ἵππικοῦ· αἱ ἴλαι προσέβησαν καλπάδην, καὶ παρήλασαν οἱ λογιχοφόροι μὲ τὰ

μακρὰ σηκαιοστεφῆ δόρατα, οἱ ἑλαφροὶ ἰππεῖς μὲ τούς μελάνας κίρκασιανούς σκούρους, μὲ τὰ ζιφρὴ γυμνά καὶ σελαγίζοντα ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀκολουθῶς ἢ αὐτοκρατορικῆ συνοδία ἐπανῆλθε μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς εἰς τ' ἀνάκτορα, ἐπομένου μακροῦ στοίχου ἀμαζῶν ζηλοτύπως ἐγκλιουσῶν τὰς τιμολοφείας καὶ ἀπροσίτους καλλονὰς τοῦ γυναικωνίτου. Καὶ ὁ κύων ἐξηκολούθει νὰ μένη ἐκεῖ, ἀκίνητος· ἡ δόξα, ὁ πλοῦτος, ἡ ἰσχύς, τὸ κάλλος, ὅλα τὰ μεγαλεῖα τοῦ κόσμου παρήρχοντο ἐνώπιόν του καὶ αὐτὸς οὐδὲ κατεδέχετο ἅν νὰ ἐγείρῃ τούς ὀρθοκλυμούς καὶ νὰ τὰ παρατηρήσῃ! "Ὅτε μετ' ὀλίγην ὥραν ἐπέστρεφον ἰλιγγιῶν ἐκ τῆς λαμπρότητος τοῦ θεάματος καὶ ἀνεπόλουν πάσας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας, ἡ σκιαγραφία τοῦ παραδόξου καὶ σχεδὸν φανταστικοῦ ἐκείνου ζώου παρέμενεν ὡς μελάνον στίγμα εἰς ὄλην τὴν εἰκόνα καὶ ἐνεθυμούμην τὰς πενιχρὰς παρατάξεις μας κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἢ βασιλικὰς ἐορτὰς καὶ ἀνελογιζόμεν ἔν τῇ συμπαραβολῇ πόσα ἄρα γε ἄγρια λακτίσματα κλητήρων καὶ πόσους σπαθισμούς θὰ ἐδέχετο οὐ μόνον ὁ αὐθάδης κύων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐλεύθερος πολίτης, ὁ ἐκλογεὺς καὶ ἐκλέξιμος, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ τοποθετηθῇ ἐν μέσῃ ὁδῷ Ἐρμού κατὰ τοιαύτην ἡμέραν.

X. ANNINOS

ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟ

Μὲ τὰ παιδιὰ μου ἐπύλαινα
Σιγὰ 'ς τοὺς κάμπους πέρα,
"Ἐνα προῖ γλυκύτατο,
Μιά μυρωμένη ἡμέρα.

"Στὸ κοιμητήρι ἐφθάσαμε
Κ' ἐκάθισα κομμάτι.
Κ' ἐνῶ τὸ χέρι μου ἔβαζα
"Στὸ δακρυσμένο μάτι.

Τὰ τρία μικρά μου ἐρώτησαν,
"Πατέρα, θὰ γυρίσῃς,
"Ἡ ἐδῶ θὰ μείνῃς μόνος σου
Καὶ θεὸς νὰ μὰς ἀφίσῃς;"

"Ὅχι, παιδιὰ μου, ἀπάντησα,
Θάλλω μαζί σας τώρα,
Μιὰν ἄλλην μέρα θάλλοιμε
Κ' οἱ τέσσεροι ἀφ' τῆ χώρα.

"Ἐσεῖς θεὸ νὰ γυρίσετε
Μὲ μάτι δακρυσμένο
Κ' ἐγὼ βουβὸς κι' ἀναίθνητος
Πάντοτε ἐδῶ θὰ μένω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ἡ ἀρχαία γραφικὴ

Ἐξ ὅλων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν ἡ ζωγραφικὴ ἂν δὲν εἶναι ἡ καλλίστη, πάντως εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ζωντανή. Σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀπεικονίσιν τῶν μορφῶν καὶ τῶν σχημάτων ἐπὶ ὀμαλῆς ἐπιφανείας διὰ φωτὸς καὶ σκιᾶς, διὰ τῆς ἀκριβείας τῶν γραμμῶν, τῆς ποικιλίας τῶν χρωμάτων καὶ διὰ τῶν διαφόρων τρόπων καὶ μεθόδων τῆς προοπτικῆς, ἀπεργάζεται ἐν ἀρχαίᾳ ὄσῃ οὐδεμία ἄλλη τῶν καλῶν τεχνῶν. Καὶ ὅμως τῆς κατ' ἐξοχὴν ζωντανῆς ταύτης τέχνης τὰ ἔργα καὶ προϊόντα εἶναι ὅσον οὐδεμίαν ἄλλης ὑποκείμενα εἰς φθορὰν ἕνεκα τῆς ὕλης, ἐφ' ἧς ὁ καλλιτέχνης ἀποτυπώνει τὰ γραφικὰ καλλιτεχνήματα. Διότι σάνιδες, ὑφάσματα, τοῖχοι, ἀγγεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι πολὺ μᾶλλον εσθαρτὰ τοῦ μετάλλου ἢ τοῦ λίθου ἢ τοῦ ὀγκώδους ξύλου, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ συνηθέστατα ὕλικά ἐφ' ὧν ἐργάζεται ὄχι μόνον ὁ ἀρχιτέκτων, ἀλλὰ καὶ ὁ γλύπτης. Διὰ τοῦτο δὲ τὰ μὲν σφζόμενα μνημεῖα καὶ λείψανα τῆς τῶν ἀρχαίων γραφικῆς εἶναι ὀλίγιστα καὶ σχετικῶς πρὸς τὰ ἄλλα μνημεῖα τῆς καλλιτεχνίας ὀλιγίστου λόγου ἄξια, αἱ δὲ γυνῶσεις ἡμῶν περὶ τῆς παλαιᾶς γραφικῆς μὲ ὄλην τὴν σημερινὴν τῆς ἀρχαιολογίας πρόδοτον λίαν περιορισμένοι.

Κυρίως εἰπεῖν ὅτι περὶ τῆς ἀρχαίας γραφικῆς γνωσκόμεν τὸ ὀφειλόμεν εἰς ὀλίγας τοιχογραφίας, εἰς γραφὰς ἀγγείων, μάλιστα δὲ πάντων ἴσως εἰς τὰ περιεργότατα ἐκεῖνα καὶ καινοφανῆ προϊόντα τῆς ἐλληνιστικῆς λεγομένης τέχνης τὰ ἀνακαλυφθέντα ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Φαγιούμ τῆς Αἰγύπτου. Εἶναι δὲ ταῦτα εἰκόνες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἰς ὁμοίότητα τοῦ φυσικοῦ ἐξεργασμένα ἐπὶ σάνιδων, αἵτινες ἐνεπακτοῦντο εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς μομαίας, ὅπου ἀφίετο ἐπίτηδες ἀνοίγμα, τοῦ λοιποῦ μέρους κατακαλυπτομένου διὰ τῶν συνήθων ταινιῶν, ὥστε ἐφαίετο ὅτι ὁ νεκρὸς ἔβλεπε πρὸς τὰ ἔξω διὰ τοῦ ἀνοίγματος ἐκείνου. Τὰ μνημεῖα ταῦτα δὲν εἶναι πολὺ παλαιὰ· τὰ ἀρχαιότατα εἶναι τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, τὰ δὲ νεώτατα τοῦ πέμπτου.

Πολλοὶ τῶν ἀρχαιολογούντων ἔχουσιν ἤδη ἀσχοληθῆ περὶ τὴν παλαιὰν γραφικὴν καὶ πολὺ μακρὸς θὰ ἦτο ὁ κατάλογος τῶν συγγραμμάτων καὶ διατριβῶν ὅσαι περὶ αὐτῆς ἐγράφθησαν ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων μέχρι τοῦδε. Βιβλίον ὅμως πρῶχειρον καὶ εἰς πάντας προσίτον, ὄχι δὲ εἰδικῶς ἀρχαιολογικόν, ἐφιλοπόνησε πρὸ μικροῦ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ὁ κ. Παῦλος Girard¹, ὅστις καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μᾶς ἐξιστόρησε μὲ τσαύτης γλαφυρότητος τὰ κατὰ τὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν πέμπτον καὶ τέταρτον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ².

Τοῦ κ. Girard τὸ βιβλίον Περὶ τῆς ἀρχαίας γραφικῆς ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς συλλογῆς καλλιτεχνικῶν βιβλίων (Bibliothèque de l'enseignement des Beaux-Arts), ἧτις δημοσιεύεται ὑπὸ τῆν

1 La Peinture antique. Ancienne maison Quantin, Librairies—imprimeries réunies 1892 (μητὶ Φεβρουαρίου).

2 L' éducation athénienne au V et au IV siècle avant J. C. Paris (Hachette) 1889.